

NÁVRHY OPATŘENÍ PRO SNÍŽENÍ RIZIK SPOJENÝCH S DOPADY SUCHA, VĚTRNÝCH A KŮROVCOVÝCH KALAMIT

(stav k 1. 3. 2018)

Popis současného stavu:

Situace v ochraně lesa má v posledních letech stále se zhoršující trend. Zvyšuje se podíl nahodilých těžeb oproti těžbám celkovým. V roce 2016 činila výše nahodilých těžeb více než polovinu celkových těžeb (9,4 mil m³), v roce 2017 je odhad ještě horší, jde o cca 12 mil m³ což je 75 % veškerých těžeb. V roce 2016 bylo v ČR evidováno 4,21 mil. m³ kůrovcového dříví, což je téměř o 100 % více než v roce 2015. Výhled na rok 2017 představuje negativní trend s předpokladem 5,5 mil. m³ kůrovcového dříví. V současné době je nejhorší situace na střední a severní Moravě a ve Slezsku, kde v letech 2015 a 2016 (za rok 2017 nejsou ještě k dispozici úplné údaje) bylo u 8 okresů (Bruntál, Olomouc, Opava, Vsetín, Nový Jičín, Šumperk, Frýdek-Místek a Jeseník) evidováno dohromady přibližně 70 % kůrovcového smrkového dříví v rámci celé republiky, přičemž meziroční nárůst byl přibližně 2-3 násobný a s výjimkou okresu Jeseník v obou letech překročil minimálně 50 tis. m³. Samotný okres Bruntál v roce 2016 dosáhl 1/3 kůrovcového dříví v rámci ČR a zcela se vymyká stavu ve zbytku ČR. Zejména v roce 2016 (a zřejmě i 2017) došlo k výraznému navýšení množství kůrovcové hmoty i na dalších částech území republiky, přičemž nejvíce pak v pásu podél našich jižních hranic v okresech Třebíč, Jindřichův Hradec, Český Krumlov, České Budějovice, Prachatice a Klatovy s předpokladem dalšího rozšíření v roce 2017 a zřejmě i v roce 2018. V roce 2016 poprvé v historii překročil objem hmyzové nahodilé těžby objem nahodilé těžby způsobené abiotickými vlivy.

Z dalších abiotických činitelů se na nahodilých těžbách podílí zejména rozsáhlé predispoziční i přímé působení intenzivního sucha a větrné polomy.

Příčiny vysokého podílu nahodilých těžeb:

- Nevhodná druhová skladba, zejména vyšší podíl stejnověkých a nestabilních monokultur smrku v určitých částech ČR jako pozůstatek z dob dřívějších, kdy neexistovaly prognózy oteplení a posunu LVS a smrk se jevil jako ideální dřevina z pohledu lesníků i zpracovatelů dřeva v kombinaci s abiotickými činiteli (vítr, sníh) exponenciálně urychluje a rozšiřuje rozsah a postup kalamit.
- Dlouhodobý vzestup teploty atmosféry (za cca 200 let o 1,1 °C) při stále stejných srážkách, jejichž distribuce v čase je velmi proměnlivá (intenzivní až přivalové deště s omezeným vsakem vody). Počet extrémních situací (teploty a srážky) je častější, dochází ke zvýšení koncentrace RAP, tzv. „uhlíkovému vyhladovění“. Komplex těchto faktorů vede ke snížení imunity lesních porostů.
- Nedostatečný monitoring a vyhledávání kůrovcových ohnisek a jejich pozdní a neúčinná asanace.
- Nevyužívání možností flexibilního nastavení dodavatelsko – odběratelských vztahů při zadávání zpracování kůrovcového dříví jehož výsledkem je nezvládnutí kůrovcové kalamity s dalším zhoršováním skutečného stavu.
- Nedostatek kvalifikovaných pracovních kapacit – vzhledem k podprůměrným výdělkům v lesním hospodářství ubývá kvalifikovaných pracovníků, které by bylo možno masově nasadit na zpracování kalamity, sama technika nic nevyřeší.

- Kvůli zvýšené nabídce dříví z nahodilých těžeb v Rakousku a Bavorsku a také v České republice dochází k poklesu cen dřeva a k odbytovým problémům (dřevo zůstává v lese a stává se dalším zdrojem kůrovce)

Celková situace je tedy důsledkem kombinací různých vlivů, které lesníci mohou ovlivňovat jen z části či je nemůžou ovlivnit vůbec. Návrh opatření musí vycházet z analýzy přírodních procesů a musí skloubit současnou legislativu, popřípadě navrhnout takové změny v zákonech a vyhláškách, které umožní operativně reagovat na vzniklou situaci s ohledem na zachování trvale udržitelného hospodaření a všech funkcí lesa.

Návrh krátkodobých opatření:

- Nejeefektivnější princip, který je historicky vyzkoušený, je důsledné a včasné zpracování smrků atraktivních pro kůrovce (vývraty, zlomy apod.), pečlivé a včasné vyhledávání a odstraňování napadených jedinců, včetně jejich asanace v průběhu celého vegetačního období s nastavením jasných termínů pro zpracování (s ohledem na vývojové stádium brouka – nejpozději před vyrojením imág). V době vrcholu gradace je potřeba soustředování a odvoz napadené hmoty kombinovat s vhodným odkorněním nebo vhodnou chemickou asanací kůrovcového dříví, tak aby vždy a za všech okolností došlo před výletem dospělců kůrovců k asanaci.
- Využít všechny dostupné možnosti monitoringu kůrovce, především intenzivní pochůzkovou činností, zejména v období letu kůrovců, což vyžaduje personální posílení minimálně v nejhroženějších oblastech (možné využití studentů a penzistů „kůrovcových dědků“ při kontrole a vyhledávání ohnisek kůrovcové hmoty), využití satelitního snímkování republiky se zaměřením na vyhledávání souší, využití dronů (např. středisko leteckého monitoringu ÚHÚL) a podpora kontrolních letů ochranné služby.
- V rizikových oblastech zmenšit velikost jednotlivých revírů a personálně posílit celou oblast.
- Intenzivnější zapojení OLH a spolupráce se SSL v I. úrovni (ORP) – opět jde o včasné vyhledání a včasnou a účinnou asanaci kůrovcového dříví. Přenesení zodpovědnosti za monitoring kůrovce na OLH i za cenu vyšších dočasných úhrad za výkon (u drobných vlastníků, kteří si OLH najímají). V případě, že vlastník nebude reagovat na doporučení OLH, tento předá podnět na SSL k řešení.
- Posílení pravomocí a aktivnějšího přístupu státní správy lesů z pohledu udělování výjimek při vzniku mimořádného kalamitního stavu – není nutné ztrácet čas a energii na aplikaci odchyťových zařízení vycházející z výpočtu podle kalamitního základu, které jsou velmi vysoké a často jsou i technicky těžko na danou lokalitu umístitelné. Pro legalizaci tohoto přístupu je nutné využít „Doporučení opatření v ochraně lesa“ vydaného Sekcí lesního hospodářství MZe, Odborem hospodářské úpravy a ochrany lesů ze dne 17. 3. 2016, kde je umožněno po dohodě s příslušnou SSL nedodržet legislativně stanovený počet obranných opatření (odchyťových zařízení).
- Využít všechny možnosti mechanické (odkorňování škrabáky, adaptéry na JMP, odkorňovači na manipulačních skladech při zpracování dřeva) a chemické asanace dřeva – postřikem při individuální asanaci, použitím insekticidních sítí (obalené skládky využít při navnadění odparníkem i jako metodu k hubení dalších lýkožroutů).

- Možný intervenční odkup kůrovcového dříví státem od soukromých vlastníků – cílem je zajistit drobným vlastníkům zobchodování kůrovcového dřeva a urychlit tak odvoz napadené hmoty z lesa. Následná sanace zůstává nutností!
- Podpora urychlení zpracování kalami vládním nařízením či větším využitím krizového zákona č. 240/2000 Sb. V platném znění, zavedení pozitivních motivačních prvků – např. udělení výjimky dopravcům dřeva z omezení maximálního zatížení souprav, přímá dotace na m³ včas zpracovaného kůrovcového dříví – cílem by měla být podpora konkurenceschopnosti českých vlastníků lesa.
- Podpora využití tzv. „mokrých“ skládek – jako preventivního opatření při ochraně polomového dříví před napadením kůrovci za současného zachování kvality.
- Intenzivně informovat vlastníky všech lesních majetků včetně doposud nepoškozených nebo málo poškozených lesů o možných rizicích, nutných opatřeních, způsobech řešení apod. (např. informační bulletiny vydané LOS, média atd.)
- Vytvoření právních analýz umožňující asanaci kůrovcového dříví na sousedních pozemcích v případech, kdy vlastníci těchto sousedních pozemků nereagují na doporučení OLH, případně nejsou žádným způsobem dosažitelní (pobyt v zahraničí, úmrtí, spoluvlastnictví více majitelů apod.).
- Vyhotovení odhadu ekonomických dopadů kůrovcové kalami – dosud nebyly vyčísleny ztráty vzniklé v důsledku kůrovcové kalami. Jejich zjištění je nezbytné pro posouzení oprávněnosti výše nákladů na opatření vedoucích k zastavení kalami a vůbec k vytvoření představy o možných újmách na lesním a potažmo národním hospodářství.

Návrh dlouhodobých opatření:

- Cílem hospodaření by měly být stabilní, především smíšené porosty s velkým důrazem na výchovu mladých porostů do 40 let – účelové výběry s cílem podpory rozvoje korun, rozvoje kořenového systému, podpora tloušťkového přírůstu spolu s podporou i introdukovaných dřevin, blížících se optimu.
- Základní opatření střednědobého charakteru spočívá v novelizaci vyhlášky č. 101/1996 Sb., ve znění vyhlášky č. 236/2000 Sb. a následně ČSN 48 1000. Ve výčtu kalamišných škůdců provést změny – některé druhy odstranit, ale nově zařadit lýkožrouta severského. Základem může být zavedení čtvrtého stavu (např. epidemického), kdy se bude prakticky rezignovat na aplikaci odchyťových zařízení (v minimální míře pouze pro monitoring) a veškeré kapacity se soustředí na vyhledávání a asanaci napadeného dříví. Je nutné specifikovat i použitelnost asanačních metod a jejich omezení (limity), aby se nedaly zneužívat jednak jako alibi (při pozdní asanaci) nebo jako zástěrka pro těžbu nenapadeného dříví pro těžbu nenapadeného dříví.
- V případě masivního kalamišného stavu je nutné vyhotovení jasného popisu situace, aby komunikace směrem k laické veřejnosti s cílem vysvětlit situaci a představit způsoby řešení vzniklé situace byla jednotná.
- Revize a změna systému evidence kalamišných škůdců a následné posílání na příslušný orgán SSL s cílem získat co nejpřesnější a relevantní data o stavu výskytu kůrovce a tyto pak podle regionů zveřejňovat.
- Z důvodu změn klimatických podmínek a posunu vegetačních stupňů je potřeba přehodnotit a provést revizi typologického stavu s návazností na skutečný stav a úpravu legislativních předpisů související s přirozenou i cílovou druhovou skladbou.

- Implementace adaptačních opatření do LHP a LHO na úroveň porostní skupiny podle rizika ohrožení suchem a stávající dřevinné skladby – viz projekt frameadapt.
- Důsledné využívání možností, které v případě mimořádných situací dává zákon o zadávání veřejných zakázek.
- Podpora učňovského školství s cílem zajistit dostatek odborně proškolených dělnických profesí a celkové zvýšení atraktivity lesnictví a zlepšení platových podmínek pro zaměstnance v lesním hospodářství.

Ing. Michal Pernica, Ph.D. a členové CZECH FOREST think tank

Spolupracující experti: doc. Ing. Petr Zahradník CSc, doc. Ing. Lukáš Bílek, Ph.D., prof. Ing. Zdeněk Žalud, Ph.D.